

На нашу думку, виховні можливості педагогічної практики залежать від того, як у ході її організації та проведення прогнозується результативність, особистий успіх і досягнення кожного студента, його емоційні враження. Зміст педагогічної практики реалізується через динаміку росту пізнавальної активності – від абстрактного до конкретного вирішення педагогічних завдань студентами-практикантами [5].

Успіх формування професійної самоорганізації залежить від наявності логічного ланцюжка в засвоєнні програми педагогічної практики, що об'єднує наступні ланки: засвоєння знань загального й абстрактного характеру, вивчення предметно-матеріальних джерел, понять і закономірностей, усвідомлення зв'язку і взаємозалежності цих закономірностей, формування практичних дій.

Питання практичної підготовки студентів до професійної й педагогічної діяльності завжди було одним з актуальних у науці.

Очевидною є необхідність формування іншого способу взаємодії теорії з практикою в процесі професійної освіти майбутніх педагогів, коли пізнання й перетворювальний досвід розвиваються разом. З огляду на це, взаємодія теоретичних знань і практичних навичок повинна базуватися не тільки на розробці педагогічних технологій, та запровадженні їх на практиці, а, й на одночасному формуванні педагога як носія типу свідомості.

Таким чином, кожний із зазначених компонентів є необхідним, але не достатнім для підготовки майбутнього викладача до успішної організації й проходження педагогічної практики, професійно-педагогічна спрямованість процесу формування самоорганізації студентів являє собою складну й багатопланову сукупність різних компонентів: змістового, мотиваційно-ціннісного, діяльнісно-оцінного, рефлексивного й вольового.

Література

1. Давыдов В.В. Теория деятельности и социальная практика // Вопросы философии. – 1995. – № 6. – С. 52 – 56 .
2. Зинченко В.П. О целях и ценностях образования // Педагогика, 1997. -1974. -№ 5. -С. 3-16
3. Колесникова И.А. О критериях гуманизации образования // Гуманизация образования. Теория. Практика. – СПб, 1996. – С.37-45.
4. Кондрашова Л.В. Проблемы вищої школи у світі національної доктрини розвитку освіти України // Вища освіта України. – 2003. – N 1. – С. 39-44.
5. Маслоу А. Мотивация и личность / В кн.: Теория личности в западноевропейской и американской психологии. Хрестоматия по психологии личности. – Самара: Изд. Дом “Бахрах”, 1996. – С.422-499.
6. Педагогическая практика студентов / Под. ред. В.П. Тарантея. – Минск, 1991.-206 с.
7. Рубинштейн С.Л. Принципы творческой самодеятельности (к философским основам современной педагогики) // Вопросы психологии. – 1986. – № 4. – С.12-18.
8. Слостенін В.А. Педагогическая деятельность и проблема формирования личности учителя // Психология труда и личности учителя. – Л.: ЛГПИ, 1976. – С.30-46.

УДК 370.72

Яновський А.О.

ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Анотація. В статті розглядається значення пошуково-дослідницької діяльності в формуванні творчої особистості, здатною займатися науковою діяльністю, а також надається визначення пошуково-дослідницької діяльності. В статті є визначення структури виконання пошуково-дослідницької роботи та її захисту, що дозволяє підвищити якість підготовки фахівців.

Аннотация. В статье рассматривается вопрос о значении поисково-исследовательской деятельности в формировании творческой личности, способной

занимаются научной деятельностью, а так же дается определение поисково-исследовательской деятельности. В статье есть определение структуры выполнения поисково-исследовательских работ и их защиты, что позволяет повысить качество подготовки специалистов.

***Annotation.** In the article there is shown a meaning of research activity in formation of creative personality, that can do scientific work, also it is given a structure of research activity implementation.*

У зв'язку з високими темпами розвитку суспільства у всіх сферах наукової діяльності, знань, що були отримані у вищому навчальному закладі, вже не достатньо, щоб бути висококваліфікованим фахівцем. Професійна діяльність педагога неповноцінна, якщо вона будується тільки як відтворення одного разу засвоєних методів роботи. Така діяльність має недоліки не тільки тому, що в ній не використовуються об'єктивно наявні можливості для досягнення вищих результатів освіти, але і тому, що вона не сприяє розвитку особистості самого педагога. Фахівець, який здатний постійно шукати новітні методи, набагато швидше досягає вищого рівня професіоналізму. Зокрема він повинен володіти вміннями здійснювати науково-дослідну діяльність. Очевидно, що вміння проведення науково-дослідної діяльності потрібно розвивати з самого початку навчання у ВНЗ.

В.І. Загвязинський відзначає, що бути педагогом-дослідником – означає вміти знаходити нове в педагогічних явищах, виявляти в них невідомі зв'язки й закономірності. А це потребує передусім загальної культури та високої фахової підготовки, певного досвіду навчально-виховної роботи й спеціальних знань і вмінь, притаманних саме дослідницькій роботі. Зокрема, треба вміти спостерігати й аналізувати явища; узагальнювати результати спостережень, виокремлювати в них найголовніше; за певними ознаками передбачати розвиток явищ у перспективі; поєднувати точний розрахунок із уявою й інтуїцією та багато іншого. Складність педагогічних явищ із незавершеністю їх логічного аналізу та недостатньою інформованістю про них, робить проблему наукового пошуку особливо актуальною [1, 15].

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про важливість розгляду зазначеної проблеми. Різні аспекти дослідницької діяльності було розглянуто у працях І.П. Нікітіної, Л.Г. Квіткіної, В.Н. Шейко, В.І. Андрєєвої та ін. Але в основному вони розглядаються під час вирішення суміжних завдань, що дає досить розпливчаті рамки засобів і методів використання науково-дослідної діяльності.

Метою статті є визначення структури виконання пошуково-дослідницької роботи та її захисту, що дозволяє підвищити якість підготовки фахівців.

У працях Л.Г. Квіткіної науково-дослідницька діяльність (НДД) студентів трактується як найбільш ефективний метод підготовки якісно нових фахівців у вищій школі. Вона максимально розвиває творче мислення, індивідуальні якості, дослідницькі навички студентів, дозволяє здійснювати підготовку ініціативних фахівців, розвиває наукову інтуїцію, глибину мислення, творчий підхід до сприйняття знань і практичне використання їх для вирішення організаційних, технічних, прикладних завдань та наукових проблем, а також виховує у студентів уміння працювати в колективі [4, 36].

Основна мета НДД полягає у практичному закріпленні теоретичних знань студентів, формуванні їх творчого мислення, надбанні навичок проведення самостійних наукових досліджень. Органічне злиття науково-дослідницької діяльності з навчальним процесом є одним із шляхів удосконалення, а також не менш важливою умовою подальшого розвитку різноманітних форм студентської наукової творчості [4, 40].

Натомість, наукові дослідження це широке поняття. Вони застосовуються як до розробки світових наукових досягнень у науці, так і до написання рефератів, що ускладнює можливість дати чітку структуру всіх етапів науково-дослідницької діяльності. Особливо важко займатися такою діяльністю, коли відсутні необхідні знання, навички і вміння. Тому ми вважаємо, що введенню науково-дослідницької діяльності в навчальний процес, повинна передувати пошуково-дослідницька технологія навчання, яка не вимагає особливих знань,

але має таку якість, як розвиток необхідних умінь для використання і здійснення науково-дослідної діяльності.

Пошуково-дослідницька технологія навчання – це технологія навчання, що припускає побудову навчального пізнання у вигляді системи завдань і розробки засобів (розпоряджень, прийомів) для того, щоб, по-перше, допомогти студентові в усвідомленні проблемності завдань, що подаються (зробити проблемність наочною), по-друге, знайти способи зробити вирішення проблемних ситуацій (у завданнях) особливо значущим для студента, і по-третє, навчити їх бачити й аналізувати проблемні ситуації, виокремлювати проблеми і завдання. Діяльність при вирішенні завдань розподіляється на чотири види: репродуктивна, алгоритмічна, трансформувальна та творчо-пошукова. [6, 442]. Саме творчо-пошукову ми вважаємо найбільш ефективною у наукових дослідженнях. Для залучення студентів до такої діяльності необхідно розробити відповідну технологію.

В основі цієї технології лежить пошуково-дослідницька діяльність. Зазначений вид діяльності розглядається у дисертаційному дослідженні І.Б. Карнаухової як засіб розвитку творчої самостійності в процесі професійної підготовки студентів [3]. Авторка подає таке визначення: пошуково-дослідницька діяльність – це діяльність, що характеризується об'єктивністю, точністю, довідністю, відтворюваністю і включає оволодіння методами наукового пізнання; оволодіння прийомами самостійного пошуку, вивчення (дослідження) й аналізу нового матеріалу; вміння пошуку альтернативних засобів і способів рішення; оволодіння окремими елементами творчої діяльності (зокрема, творчою самостійністю) [3, 27].

О.П. Павленко у своєму дисертаційному дослідженні розглядає пошуково-дослідницьку діяльність учнів у таких контекстах: процесуальному (як спосіб пізнавальної діяльності) – як таку, що спонукає учнів до створення оригінального соціально-значущого продукту, у процесі роботи над яким самостійно використовуються засвоєні знання, вміння й навички навчально-пізнавальної діяльності, здійснюється їх перенесення в нові умови, проводиться комбінування відомих способів діяльності чи створюється новий підхід до вирішення проблеми; змістовного цілеспрямування особистості (як об'єкт засвоєння: від пошукового навчання – до навчання пошуку) – як форми зв'язку між внутрішнім світом дитини, змістом і спрямованістю її потенціалу та зовнішнім світом і суспільством. При цьому дидактичною метою стає формування в особистості способів і процедур творчого пізнавального пошуку – нових форм, методів, засобів пізнання дійсності та життєдіяльності; гармонійний розвиток інтелектуальних здібностей, дослідницьких умінь і творчого потенціалу учнів; формування на цій підставі активної, компетентної, творчої особистості [5, 7]

На думку І.Б. Карнаухової, пошуково-дослідницька діяльність як засіб професійної підготовки забезпечує: підвищення продуктивності засвоєння навчального матеріалу і творчого застосування його на практиці; оптимальну підготовку до соціальної взаємодії в майбутній професійній діяльності; природний перехід від навчально-пізнавальної, дослідницької пізнавальної діяльності до самостійної творчої професійної діяльності.

Унаслідок пошуково-дослідницької діяльності зростає об'єм засвоєного матеріалу, глибина його розуміння; формування наукових понять, вироблення умінь і навичок вимагає менше часу, ніж під час фронтального навчання; зменшуються деякі дисциплінарні труднощі (наприклад, не залишається студентів, які не працюють на занятті); студенти отримують більше задоволення від занять, зростає пізнавальна активність і творча самостійність студентів; підготовка студентів до професійної діяльності [3].

Ми вважаємо, що така діяльність є ефективним методом підготовки студентів гуманітарного профілю до здійснення наукової роботи. Вона розвиває творче мислення, дослідницькі навички, глибину мислення, ініціативність і вмотивує їх до участі в наукових дослідженнях. Нами було розроблено структуру виконання пошуково-дослідницької діяльності студентів на підставі розробок І.П. Нікітіної [7, 93], в яких схематично подано перебіг здійснення пошуково-дослідницької діяльності. Головною метою було вмотивувати студента-дослідника, що досягалося за допомогою самостійності у виборі теми, де студент має змогу досліджувати проблему (в межах навчальної дисципліни), яку він вважає цікавою для себе, але перед самим дослідженням він отримує необхідні знання з організації

дослідницької роботи, набір теоретичних знань та чітку схему здійснення пошуково-дослідницької роботи. У разі необхідності, педагог здійснює корекцію діяльності студента, що дозволяє скеровувати студента чи допомогти йому у складних випадках. Також у ході дослідження передбачається використання інформаційних технологій, які дозволять підвищити якість та ефективність дослідницької роботи.

Під сучасними інформаційними технологіями навчання А.А.Каленський у своєму дисертаційному дослідженні розуміє процеси накопичення, оброблення, збереження, представлення (відображення), передавання і використання інформації (сучасних навчальних, дидактично-методичних матеріалів, баз даних, баз знань тощо) відповідно до закономірностей функціонування психіки тих, хто навчається, за допомогою електронних засобів. До їх складу входять апаратні, програмні, інформаційні та телекомунікаційні компоненти [2, 10].

У схемі подано поетапне здійснення пошуково-дослідницької діяльності з моменту її проектування, розробки до представлення готової роботи, при цьому дослідження здійснюється студентом у межах курсу, що підвищує його вмотивованість до дослідницької діяльності.

Постановка проблеми і з'ясування вимог відбуваються за консультативним принципом з науковим керівником, що дає певну свободу у діях студента. Дослідження проводиться студентом самостійно, але здійснюється контроль над ходом дослідження у вигляді консультацій наукового керівника, який у разі потреби коригує напрям діяльності студента.

У ході роботи над проектом, студент визначає мету та завдання, розробляє план дослідження, знаходить інформацію, як традиційними методами (відвідування бібліотеки), так і інноваційними (використання мережі Internet), що дає широкі можливості для пошуку необхідної інформації та урізноманітнює джерела. Надалі студент класифікує й аналізує здобуту інформацію, використовує засоби інформаційно-комунікаційних технологій, редагує і готує його до подання.

Структура виконання пошуково-дослідницької роботи і її захисту

Результати досліджень подаються студентом у різних формах, таких, як: доповідь; демонстрація наочного матеріалу, де можливе використання мультимедійних технологій, що значно спростить сприйняття інформації та наочно продемонструє структуру доповіді; дискусії тощо. Це дозволяє повністю розкрити тему дослідження й урізноманітнити шляхи подання матеріалу.

Ми вважаємо, що така структура здійснення дослідницької діяльності дозволить підготувати студентів до науково-дослідної діяльності, а також розвинути творче мислення, що є невід'ємною частиною виконання дослідницьких робіт.

Подальші розвідки в цьому напрямі полягають у більш глибокому поєднанні пошуково-дослідницької діяльності з інформаційно-комунікаційними технологіями. На нашу думку, це дозволить збільшити ефективність пошуково-дослідницької роботи завдяки здатності інформаційно-комунікаційних технологій до збереження, пошуку, подання, передачі, редагування та ін., що позитивно вплине на хід дослідження та значно прискорить час на обробку та пошук інформації.

Література

1. Загвязинский В.И. Учитель как исследователь / В.И.Загвязинский. – М.: Знание, 1980. – 96 с.
2. Каленський А.А. Застосування сучасних інформаційних технологій у процесі вивчення тактичних дисциплін курсантами вищих військових навчальних закладів: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 “Теорія навчання” / А.А.Каленський. – К., 2005. – 23 с.
3. Карнаухова И.Б. Поисково-исследовательская деятельность как средство развития творческой самостоятельности студентов в процессе профессиональной подготовки: дис. ...кандидата пед. наук: 13.00.08 / Карнаухова Ирина Борисовна. – М., 2000 – 158 с.
4. Квиткина Л.Г. Научное творчество студентов / Л.Г.Квиткина. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. – 108 с.
5. Павленко О. П. Формування творчої особистості гімназиста у пошуково-дослідницькій діяльності. автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.09 “Теорія навчання” / О.П.Павленко. – Луцьк, 2005. – 21 с.
6. Педагогика: Большая современная энциклопедия / Сост. Е.С. Рапацевич – Мн.: “Современное слово”, 2005. – 720 с.
7. Нікітіна І.П. Науково-дослідницька діяльність учнів. 5-11 класи / І.П.Нікітіна, Ю.О. Нікітін, В.В. Шеліхова, Щ.Л. Кожем'яка. – Х.: “Основа”, 2006. – 144 с.